

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3 Fylke: Oppland
 Tilleggsspørsmålnr. Herad: Skjåk
 Emne: Brynet Bygdelag:
 Oppskr. av: Edoara Grinestad Gard: Grinestad
 (adresse): Lillehammer G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Både - og -.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Det som dei kvaesser gjå, skjero, øks og andre store eggjonn med, heiter bryne.
 Hein er eit finare slag, som nyttast til mindre og finare ting, som kniv, høveltann o.l.
 Arbeidet med å bruke anten bryne eller hein, kalledes a kvetja.
2. Inntil rundt 30 år s.i.a, var det naturstein.
 Det fins brynstein i bygda, ved Kjøpgravi nord for Grotli. Men dei aller fleste bryne kom frå Skarvungen i Vågå, skarvungsbryne. Det var folk frå der som for rundt og selde bryne. I Skjåk er det ikkje kjent at nokon gjorde seg naring av å selja.
3. Alle store egg-jonn vart fyrst slipa på slipestein, når dei var mogkje skjende. Var det berre lite om å gjera med egg, greidde det seg mid bryne. Påhåkniv, friskjerarjonn o.l. vart ikkje slipa på slipestein.
4. Bestefar min, f. 1821, fortalde at for hadde dei gjåar dei kalla bynninggjåar, som ikkje vart slipa på rund stein, men banka ut. Truleg var skikken gått av bruk for hans tid, så han berre hadde høyrte om det.
 Det fins att namn som tyder på at dei

hadde med seg særskilte stunar å kvelja
 Ljåen på i slåtten, t.d. Kvatekeinsletti.
 5. Like stunar er ukjende for meg.

På seterkasar kunne det nok hende at dei
 hadde med seg slipesteinen i slått-teigen.
 Det var helst ein liten, utbrakt slipstein
 som hadde vore brukar^{heime} på garden før. Han var
 lett å frakte med seg:

6. Ein flink slåttkar kvingde ikkje slipe
 ofte. Det gjorde så mykje korleis lendet og
 graset var. Hadde han gode bryne, slo han
 heile dagen utan å slipe.

7. Til Ljå er berre stein-bryne kjent. Men
 det kunne vera fleire slag, grove og fine.
 Ein kunne då fyrst kvelja med det grove og
 så gjera fin-egg med eit finare. Fekkje alle
 Ljåar ville ha same slag bryne. Det skilde
 seg mykje korleis Ljå-eggi var, hard eller
 mindre hard. — Til finare egg-jonn, råkni-
 kniv o.a. har eg sett at trestikker har vore
 nytta. I ungdom har det vore pålagt bly-remmer eller
 lar, eller trestikke var påsmurt olje.

8. Ljåen sit på orvet når ein slipar.

9. Ljå på vanleg orv held ein under vinstre
 armen med nebben utover frå seg - når ein
 kaet. Undersida av Ljåen vender då mot høgrehanda
 som føyer brynet, og det er så vanleg å ta
 to drag med brynet på slipsia, oppsida på
 Ljåen, og eit drag på ned-sida. På den måten
 kleri dei viss takt i kveljingi.

10. Koppem som bryni er i, heiter brynkakk eller
 kootkakk. Han var av tre med eit opplyende
 handtak på eine sida (ein hakk). Kootkakk
 var helst nytta når det var fleire slåttkasar

samar. Var det berre ein, gjekk han
gjorne med ein brynstakk, som var festa
i beltet (eller bakselinningi.)

11. Ukjent.

12. Brynstakken, som var svara av eit stykke
tre, med jönnhalk övst ved kanten, og krok
til å henge etter, var helet festa i beltet
eller bakselinningi midt bak. Det var nok dei
som henge han ved sia med.

13. Alle bryne av naturstein vart vatte når dei
hvatte. Det er somme kunststein bryne som
bli vatte, men ikkje alle.

14. Brynsand kallar ein det mjölet som bli
ved kaeljing.

15. Ikkje kjent.

16. ---

17. ---

18. ---

19. ---

20. ---

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
adr. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY

503